

دو مبدأ برای تاریخ یزدگردی

محمدحسین اسلام‌پناه

(کرمان)

برای نسخه خطی و نندیدادی که به همت استاد ایرج افشار برای کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران خریداری شده است تاریخ ۹۷۶ یزدگردی برابر با ۹۸۶ شمسی ذکر شده و این مقالات تاکنون در شناسایی آن نسخه انتشار یافته است: استاد ایرج افشار، نامه بهارستان، س ۳، ش ۱ (بهار - تابستان ۱۳۸۱)، دفتر ۵: ۶۳، ۸۵.

دکتر کتایون مزداپور، جهان کتاب، ش ۷ - ۸ (مرداد ۱۳۸۱)، ش ۱۵۱ - ۱۵۲: ۱۰ - ۱۲.

توضیح نامه بهارستان ذیل یادداشت آقای عبدالرحمان عمادی، همان مجله، س ۳، ش ۲، دفتر ۶: ۵۰۸.

دکتر مزداپور در مقاله ذکر شده روی برگ ۱۶۰ دستنویس سال کتابت نسخه را «... نهصد و هفتاد و شش پس از [سال] بیست خدایگان [؟] یزدگرد شاهنشاه...» ذکر کرده‌اند. اینطور پیداست که گاهشماری یزدگردی دو مبدأ داشته است: یکی جلوس یزدگرد در سال دهم هجری قمری و دیگری مرگ او در سال سی‌ام هجری قمری (مکالمه تلفنی با آقای همایون صنعتی‌زاده).^۱ بنابراین برای تطبیق سال یزدگردی به هجری قمری در اواخر قرن دهم و اوایل قرن یازدهم بایستی به ترتیب چهل و شصت سال به سال یزدگردی با مبادی جلوس و مرگ اضافه نمود. در مورد اخیر ۹۷۶ پس از بیست سال سلطنت یزدگرد، مبدأ تاریخ مرگ او دانسته شده است که به سال هجری قمری ۱۰۳۶ و به حساب هجری شمسی (اگر در آن زمان چنین گاهشماری مرسوم بوده است) ۱۰۰۶ خواهد شد. در مقاله خانم مزداپور آنجا که ایشان از روایات داراب هرمزدیار (ص ۱۵۰) نام می‌برند و تاریخ یزدگردی را ۹۹۶ ذکر می‌نمایند اگر مبدأ تاریخ را مرگ یزدگرد گرفته باشند به حساب هجری قمری ۱۰۵۶ خواهد شد. و اینکه گفته‌اند در زمان شاه عباس بوده است به مدلول «به ایران کنون شاه عباس بود» ناگزیر منظور شاه عباس ثانی (حک: ۱۰۵۲ - ۱۰۷۷) خواهند بود. و اگر ۹۹۶ از جلوس باشد پس روایات داراب هرمزدیار و نندیداد در یک سال تحریر شده‌اند.

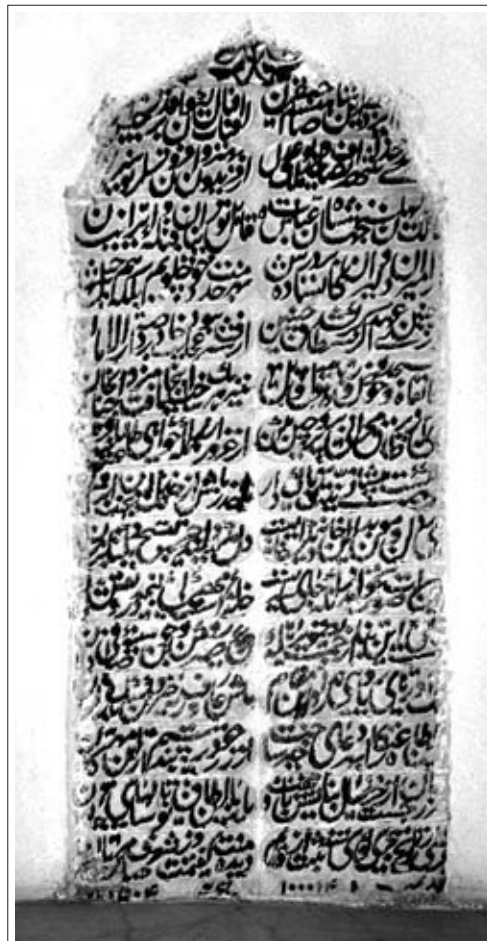
^۱ نیز نک: احمد تفضلی، تاریخ ادبیات ایران پیش از اسلام (تهران: سخن، ۱۳۷۵)، ص ۷۱، پانویس ۲.

در شاه ورهرام ایزد کرمان سنگ نبشته‌ای مربوط به ساختمان آتشکده محله شهر کرمان وجود دارد^۲ که شامل پانزده بیت و مورخ ۱۰۱۴ یزدگردی و ۱۰۵۴ هجری قمری است. گوینده اشعار «مرزبان» نام داشته و از جمله ابیات آن این چند بیت است:

قاتل تورانیان و قبیله ایرانیان	مالک کیهان شهنشاه جهان عباس شاه
از زر خود رستم بندار ابن مهرگان	این اطاعت گاه را بهر دعای خیر ساخت
یار با این طاق نو تا سالهای جاودان	«مرزبان» جست از خردسال بنایش گفت باد
دیده منت گفتمت و ز شعر صاف «مرزبان»	«فرسی» از تاریخ هجری گوی شد ثبت از قدیم

این مرزبان می‌تواند همان مرزبان پدر فریدون (به گفته خانم مرداپور احتمالاً کرمانی؛ کاتب و ندیداد و تقریرکننده اشعار روایات داراب هرمزد) بوده باشد و شاید کاتب دستنویس DH بندهش (چاپ زنده یاد مهرداد بهار، ص ۱۵۸) نوشته در سال ۹۴۶ پس از یزدگرد یعنی ۱۰۰۶ ق نیز او بوده است. به این قرینه که آن را از نسخه‌ای که در کرمان کتابت شده بوده است رونویسی کرده است.

«رستم بندار» را نتوانستیم از نظر زمانی با هم نام او در دستنویس PD_۱ بندهش (ص ۶) مقایسه کنیم. گو اینکه مرحوم مهرداد بهار نوشته است که مرزبان کاتب دستنویس DH برادر گویدشاه فرزند رستم بندار کاتب دستنویس PD_۱ بوده است (ص ۷).

^۲ پژوهشهای ایران شناسی: ستوده نامه، به کوشش ایرج افشار؛ با همکاری کریم اصفهانیان، محمدرسول دریاگشت (تهران: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار، ۱۳۸۴)، ۱۵: ۶۹.